

เขมปาโลศึกษาว่าด้วยการเมืองกับการคุมขังพระสงฆ์: บันทึกไว้ในโอกาส 100
ปีชาตกาล พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล)*

KHEMAPALI STUDIES OF POLITICS AND A MONK IMPRISONMENT: A
RECORD ON THE OCCASION OF THE 100TH BIRTHDAY ANNIVERSARY OF
VENERABLE PHRA RAJRATANAMOLI (NAKHON KHEMAPALI)

ดิเรก ดวงลอย, มัลลิกา ภูมะธน, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

Direk Duangloy, Mallika Phumathon, Phrapalad Raphin Buddhisar

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมืองในโอกาส 100 ปีชาตกาลของพระ
ราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล) อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
และท่านเป็นพระสงฆ์ที่ต้องเข้าไปจำพรรษาอยู่ในคุกเป็นเวลาหลายปี ด้วยเหตุผลทาง
การเมือง ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและนำมาวิเคราะห์เป็นเป็นความเรียงในรูปของ
บทความวิชาการ

ผลการศึกษา การต่อสู้ทางการเมืองความคิด และการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ได้
กระจุกเฉพาะอยู่ในกลุ่มนักการเมืองหรือผู้ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง แต่รวมถึง
พระสงฆ์และนักคิด ส่งผลให้พระสงฆ์หัวก้าวหน้า และบุคคลร่วมสมัยในช่วงเวลาเวลานั้น
ต้องติดคุกด้วยเงื่อนไขทางการเมือง ภายใต้ข้อกล่าวหาว่าฝ่าฝืนแนวคิดอันเป็นคอมมิวนิสต์
เช่นเดียวกับพระพิมลธรรม แม้เวลาจะเหลื่อมกันแต่เหตุการณ์นี้ได้ถูกบันทึกไว้เป็นความ
ทรงจำร่วมในโอกาส 100 ปีชาตกาลของท่านด้วย

คำสำคัญ: พระสงฆ์กับการเมือง; 100 ปีชาตกาล; พระราชรัตนโมลี

*Received March 4, 2023; Revised March 16, 2023; Accepted March 18, 2023

Abstract

Memoirs about a monk and politics on the occasion of the 100th birthday anniversary of Venerable Phra Rajratanamoli (Nakhon Khemapali), former Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. He was a monk who spent many years in prison for political reasons. The study method was document research and analyzed in form of an academic article.

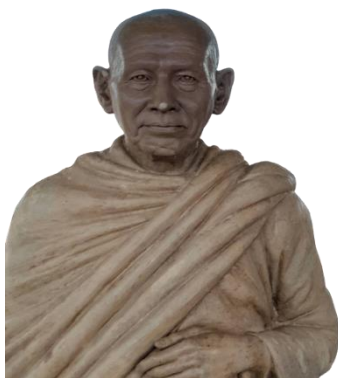
The results of the study indicated that political struggle, political thought and international politics were not concentrated only in politicians or political activists but also in monks and thinkers resulting in progressive monks and contemporaries' political thinkers at that time were imprisoned for political conditions under accusations of advocating communist ideas. Venerable Phra Phimoladhamma was also imprisoned for the political reasons at the different period. This event has been recorded as a common memory on the occasion of his (Ven.Phra Rajratanamoli) 100th birthday anniversary.

Keywords: Monks and Politics; 100th birthday Anniversary; Phra Rajrattanamoli

บทนำ

บันทึกถึงนี้ต้องการเขียนถึงพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล) ในฐานะที่เป็นคนเลื่อมร่วมเวลากับท่าน เป็นศิษย์เก่าก่อนความเป็นมหาวิทยาลัยภายใต้พระราชบัญญัติในยุคที่ท่านเป็นอธิการบดี จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาท่านก็สิ้นสถานะความเป็นอธิการไปในคราวรวมเวลากัน ทั้งมีความทรงจำบางประการเกี่ยวกับท่าน พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล, Ph.D.) อดีตอธิการบดี มจร รูปที่ 4 ในวาระครบ 100 ปี ชาตกาล (พ.ศ.2464-2565) ในวันอาทิตย์ที่ 29 พฤษภาคม 2565 เวลา 13.00 น. ณ มณฑลพิธีหอประชุม มวก. 48 พรรษา ฟังเกียรติคุณของท่าน ในหลากหลายมิติทั้งความดีงามในฐานะเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านมหาวิทยาลัยจนกระทั่งได้พระราชบัญญัติ ทำให้การบริหารมหาวิทยาลัยมีระบบระเบียบมากขึ้น รวมทั้งเป็นส่วนที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีสถานะทางกฎหมายมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยใน พ.ศ.2540 (ราชกิจจานุเบกษา, 2540) ท่านเคยเป็นผู้ต้องขังในฐานะผู้ต้องหามีพฤติกรรมอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นคนที่มีความอดทนและวางเฉยได้ดี และอีกหลายจริยวัตร ที่เป็นคำบอกเล่าของคนร่วมรุ่น หลากรุ่น หรือรุ่นหลัง ส่วนข้าพเจ้าผู้เขียน เคยเป็นนิสิตระหว่าง พ.ศ.2535-2539 ในฐานะนิสิตคณะครุศาสตร์ จะมี

ภาพจำว่าท่านเป็นคนพูดเร็ว ๆ และชอบพูดคำว่า คัดซื้อออก ๆ ประหนึ่งเป็นวลีประจำตัวของคน อันหมายถึง นิสิตคนใด ไม่เรียบร้อย มีพฤติกรรมไม่อยู่ในสมณสาธูป ให้พิจารณา คัดโทษและคัดซื้อจำหน่ายออกจากระบบจากความเป็นนิสิต ซึ่งประโยคนี้อาจจะเป็นการพูดจริงหรือเชิงปรามแบบขูให้เกรงก็ตาม แต่ได้ถูกนำมาล้อเลียนเชิงสรรพนัยในเสียงหัวนสนันเร็วว่า คัดซื้อออก-คัดซื้อออก ๆ จนเป็นประหนึ่งสัญลักษณ์ของท่าน และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือท่านเองจะเป็นคนตรงเวลา เจ้าระเบียบ ซึ่งสิ่งนี้เป็นภาพจำของผู้เขียน ทั้งจากการสังเกตในหลาย ๆ ครั้งขณะท่านเป็นอธิการบดี จะเห็นจริยาวัตรในความตรงต่อเวลา และที่สำคัญท่านเป็นคนเจ้าระเบียบด้วยสังเกตผ่านพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น เวลาเดินขึ้นตึกที่วัดมหาธาตุ จะเป็นทีรู้กันว่า ท่านชอบจบบรองเท้าโยนมาด้านล่าง ประหนึ่งว่าไม่หวัรองเท้าไปไว้ที่ชั้นจัดเก็บไว้ให้เป็นระเบียบในที่จัดวาง โดยใส่ถังขยะบ้าง เหล่านี้เป็นความทรงจำของผู้เขียน แต่ก็ไม่ได้ถือเอาเป็นสาระ เสียทีเดียวด้วยวัยของผู้เขียน ก็มองว่าเป็นหลวงตาท่านหนึ่ง หรือพระสูงอายของท่านหนึ่ง ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แต่จะรู้เพียงว่าท่านเป็น อธิการบดีและในความทรงจำหนึ่งก็คือ ท่านเคยต้องคดีความจนเข้าไปจำคุก หรือถูกคุมขัง จะเป็นเรื่องบอกเล่า ที่เล่าต่อ ๆ กันมา ประหนึ่งเป็นวีรกรรมหรือความทรงจำของชีวิตท่าน ที่อนุชนรุ่นหลังอาจศึกษาเป็นกรณีศึกษาเป็นตัวอย่างของพระกับกาลเวลาที่ผ่านมาส่งต่อเป็นความรู้แก่คนรุ่นต่อไป ดังนั้นการเขียนถึงนี้จึงจะพูดถึงท่านในฐานะคนธรรมดา ที่มีลักษณะเด่นที่เรียกว่า นักสู้ ที่ใช้แนวทางหรือวิธีการเพื่อเป็นทางสู้ในชีวิต อาจไม่ได้ต้องการบอกว่าชีวิตของท่านประสบความสำเร็จอย่างไร แต่ต้องการสะท้อนให้เห็นว่าทางสู้ในชีวิตของคนรุ่นท่าน การต่อสู้กับความจริงด้วยไม่ความจริง การใช้เวลาที่ศูนย์เปล่ามาสร้างงานเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นต่อไป ซึ่งมีความหมายที่เป็นแบบอย่าง ทั้งการต่อสู้ของท่านจึงเป็นโอกาสของคนรุ่นปัจจุบัน และจะส่งต่อสู่ออนาคตต่อไป

ภาพที่ 1 พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) 100 ปี ชาตกาล (ผู้เขียน เมษายน 2565)

พระสงฆ์กับการเมืองเมื่อพระต้องนอนคุก

ท่านเป็นสัญลักษณ์ของพระสงฆ์กับการเมืองด้วยครั้งหนึ่งท่านเคยถูกจองจำอยู่ใน "สันติบาลาราม" ระหว่าง พ.ศ.2503-2507 ในข้อหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากที่ถูกปล่อยจากการเฝ้าเมืองจีน และพบกับ “เหมา เจ๋อตง” (ประธานาธิบดีจีน/ประธานพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2488 – พ.ศ. 2519) และนายกรัฐมนตรี “โจว เอินไหล” (1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 – 8 มกราคม พ.ศ. 2519) เมื่อคราวฉลองพุทธศตวรรษครบ 2500 ปี และศาลได้ยกฟ้องต่อความผิดในการถูกจำใน พ.ศ.2507 ก่อนพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ถึงแก่อสัญกรรม 2 ปี ซึ่งนับเป็นประเด็นของพระสงฆ์กับการเมือง และนำมาเทียบเคียงกับสถานการณ์ของพระสงฆ์กับการถูกจำคุกภายใต้สถานการณ์ “สีก-สละสมณเพศ” และการกลับมาครองจีวร (ได้-ไม่ได้) จนกลายเป็นประเด็นถกเถียงกันในสถานการณ์ของการเมืองและพระสงฆ์ร่วมสมัยกับปัจจุบัน

ภาพที่ 2 พระสงฆ์ [พระพิมลธรรม(วัดมหาธาตุฯ), พระพรหมดิลก(วัดสามพระยา), พระพรหมสิทธิ (วัดสระเกศ), พระมหาสวัสดิ์ โกวิท (วัดคลองครุ)] กับการถูกจองจำในบริบททางประวัติศาสตร์ของคณะสงฆ์ไทย (ภาพออนไลน์,ภาพผู้เขียน พุทธศักราช 2565)

จากเหตุการณ์นี้ ทำให้ต้องไปสืบค้นและนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) ที่ท่านเคยเขียนข้อความเอาไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติของตนเอง มีเนื้อหาส่วนหนึ่งดังนี้

“...นี่คือระบอบประชาธิปไตยแบบไทยที่มีอุณหภูมิต่ำไม่แน่นอน ครึ่งใบข้าง ค่อนใบข้าง เต็มใบข้าง ตามวุฒิภาวะของผู้บริหาร แม้รัฐธรรมนูญก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามพลังและอำนาจนิยม (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล), 2565)

จากข้อมูลจะพบว่า พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล, พ.ศ.2465-2551) เป็นบุคลากรสำคัญรูปหนึ่งในแวดวงการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกาย เพราะเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย อีกทั้งจบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากประเทศอินเดีย แต่อีกด้านหนึ่ง เจ้าคุณนรก็เป็นพระผู้ใกล้ชิดกับสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภ) หรือ พระพิมลธรรม กระทั่งถูกตั้งข้อหาและถูกจับกุมตามไปด้วย (ข้อเท็จจริงเจ้าคุณนรถูกจับกุมในปี 2503 และศาลตัดสินยกฟ้องในปี 2507 ก่อนหน้าพระพิมลธรรม

ที่ถูกจับกุมในปี 2505 และศาลยกฟ้องในปี 2509) จากข้อความที่คัดลอกมา เป็นความในใจซึ่งพระราชรัตนโมลีเขียนเอาไว้ในหนังสือ ชีวิตลิขิตกรรม เล่าเรื่องราวเมื่อคราวที่ตนเองต้องขึ้นศาลทหาร หลังถูกตั้งข้อหาว่ามีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์

หลักฐานสำคัญที่ทางการนำมากล่าวหาท่านเจ้าคุณ ก็คือ เมื่อครั้งเรียนปริญญาโทอยู่ที่อินเดียในปี 2499 ท่านและพระสงฆ์ไทยอีกสามรูป ได้เดินทางไปร่วมงานฉลอง 2500 ปี พระพุทธศาสนา ณ กรุงปักกิ่ง ตามคำเชิญของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน พระสงฆ์กลุ่มนี้ได้พบปะกับประธาน เหมา เจ๋อตุง และนายกรัฐมนตรี โจว เอ็นไหล ได้พูดคุยกับผู้เกี่ยวข้องทางการเมืองชาวไทย และสุดท้าย ยังได้ไปปราศรัยถึงด้านดีของสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังปฏิบัติผ่านสถานีวิฑูย์ปักกิ่ง พระราชรัตนโมลียอมรับว่า การเดินทางเยือนกรุงปักกิ่งของพระสงฆ์ไทยทั้งสี่รูปนั้น เป็นไปตามนโยบายและความประสงค์ลับ ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2440 –2507) ซึ่งต้องการจะริเริ่มสานสัมพันธ์กับจีนในช่วงปลายทศวรรษ 2490 อย่างไรก็ตาม แม้ในที่สุดพระมหานครขณะนั้นจะปฏิเสธว่าพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) มิได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดส่งพระสงฆ์ทั้งหมดไปเมืองจีน นอกจากนี้ การเดินทางไปเยือนจีนดังกล่าวก็มิได้มีแนวโน้มจะเป็นการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใดแต่สุดท้าย พระมหานครก็ถูกจับกุมตัวและนำไปคุมขังที่สันติบาลเป็นเวลา 8 เดือน ก่อนจะถูกย้ายไปยังเรือนจำลาดยาว และถูกจองจำในฐานะนักโทษคดีการเมืองจนกระทั่งถูกปล่อยตัวในที่สุด

ภาพที่ 3 หนังสือวรรณกรรมผลงานทางวิชาการที่แปลจากภาษาอังกฤษสู่ภาษาไทย
ระหว่างต้องขังอยู่ในลาดยาวของเจ้าคุณนคร

ความเป็นนักเขียน นักวิชาการ

พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล) หากนับว่า 100 ปี คืออายุของท่านก็นับว่าท่านเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งในบริบทของสังคมไทย ที่ทำงานในหลากหลายด้าน รวมทั้งงานวิชาการที่มีส่วนสำคัญ หรือเป็นความสำคัญของผู้นำองค์กรในสถาบันการศึกษาสงฆ์ หรือ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ในหนังสืออัตชีวประวัติของท่าน ชีวิตลิขิตกรรม (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาณี), 2565) ซึ่งท่านเขียนเล่าถึงการแปลหนังสือ Glimpses of World History (Nehru, 1934) และ Letters from a Father to His Daughter ของ ยวาทรรลาล เนห์รู (Nehru, 2004) อดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย จนแล้วเสร็จออกมาเป็นหนังสือ โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล (พระราชรัตนโมลี, 2541) และจดหมายจากพ่อถึงลูกสาว (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาณี), 2556) โดยได้รับคำชี้แนะจาก อาจารย์กรุณา กุศลาลัยที่ถูกคุมขังอยู่ด้วยกัน

ในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำลาดยาว ได้แปลหนังสือ The Letters from the Father to His Daughter ของบัณฑิตยวาทรรลาล เนห์รู ซึ่งเป็นเรื่องกล่าวถึงกำเนิดของโลกและสังคมมนุษย์ตามแนวของวิทยาศาสตร์ว่า โลกและสัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์เกิดมาอย่างไร โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เพราะลูกสาวของท่านเวลานั้นอายุเพียง 11 ปี เท่านั้น เป็นการปูพื้นฐานในการเขียนประวัติศาสตร์สากลเล่มต่อมา และได้ส่งไปลงนิตยสารวิทยาสาร ของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชทั้งสองเรื่อง แต่ประวัติศาสตร์สากลลงไม่จบ ก็เลิกลงเมื่อตำรวจได้เอาผ้าสบงจิวรไปแล้ว ข้าพเจ้าใช้เครื่องนุ่งห่มผ้าสีขาวสวมใส่มาโดยตลอด และปฏิบัติกิจของสมณะตามพระธรรมวินัย ตามขอบเขตที่จะพึงทำได้ในขอบเขตที่จำกัด และดำเนินการต่อสู้แกัดคิดที่ตำรวจกล่าวหาตลอดเวลา 4 ปีเศษ จึงสืบพยานโจทก์และจำเลยเสร็จสิ้น ศาลทหารพิพากษาคัดสินคดียกคำฟ้องของโจทก์ว่า คดีไม่มีมูลตามคำฟ้องและคำเบิกความของพยานก็มิได้ระบุชัดว่า จำเลยได้ทำผิดกฎหมายแต่ประการใด จึงตัดสินยกฟ้องให้ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อกล่าวหา ข้าพเจ้ากลับมาครองสบงจิวรตามเดิม และกลับมาจำพรรษาตามเดิมที่วัดมหาธาตุ ในปี พ.ศ. 2507 รวมเวลาที่ถูกคุมขังและดำเนินคดี 4 ปี กับ 6 เดือน (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาณี), 2565)

เมื่อมาอยู่คุกลาดยาวสถานที่กว้างขวางและขยับตัวได้ ก็เริ่มปลูกไม้ดอกและไม้ผล ในกระถางเป็นการออกกำลังกายและพักผ่อน พอได้หนังสือ The Glimpses of the World History ของท่านบัณฑิตยวาทรรลาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียใหม่ ที่ข้าพเจ้าอ่านแล้วชอบมาก เพราะท่านเขียนเป็นเชิงวิจารณ์ประวัติศาสตร์ของโลก ทั้งด้านประวัติศาสตร์ การเมือง การเศรษฐกิจ ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเขียนเป็นรูปของจดหมายถึงลูกสาว นางอินทรา คานธี (Indira Priyadarsini Gandhi, พ.ศ. 2460-2527) อดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย โดยเขียนเริ่มต้นเล่มเล็กเป็นกำเนิดของโลกแนววิทยาศาสตร์ใช้ชื่อว่า จดหมายถึงลูกสาว

หนังสือนี้ได้แปลออกมาเป็นหลายภาษาแล้ว มีคนนิยมมาก เพราะท่านบัณฑิตยวาทรรลาล เนห์รู มีความรู้ภาษาอังกฤษดีมากและเขียนได้สำนวนไพเราะน่าอ่านมาก เพราะท่านเกิดมามีคนเลี้ยงเป็นชาวอังกฤษ ทั้งที่เวลานั้นอินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ พ่อของ

ท่านคือโมติลาล เนห์รู เป็นนักกฎหมาย เป็นทนายที่มีชื่อเสียงและร่ำรวยมาก จึงสามารถจ้างสตรีชาวอังกฤษมาเลี้ยงบุตรชายของท่านได้การแปลดำเนินการไปเรื่อย ๆ โดยอาศัยความเมตตาช่วยเหลือจากอาจารย์กรุณา กุศลาสัย ผู้มีความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษและรู้เรื่องอินเดียอย่างดีเป็นที่ปรึกษา ใช้เวลาเกือบสองปีจึงจบเรียบร้อย หนังสือหนาถึง 1000 หน้าเศษ นับว่าเป็นหนังสือใหญ่

การจะพิมพ์จึงต้องใช้ทุนมาก ได้พยายามหาทุนแต่ยังหาไม่ได้ จนมาถึง พ.ศ. 2540 ประเทศอินเดียจัดงานฉลองเอกราชที่พ้นจากการปกครองของอังกฤษครบ 50 ปี จึงขอทุนพิมพ์จากสถานเอกอัครราชทูตอินเดียในกรุงเทพฯ รัฐบาลอินเดียต้องการยกย่องเชิดชูเกียรติคุณของท่านบัณฑิตยวาทลาล เนห์รู จึงอนุมัติให้ทุนจัดพิมพ์จำนวน 20,000 เล่ม มูลนิธิยวาทลาล เนห์รู ก็ให้ลิขสิทธิ์ในการพิมพ์ ต้องใช้ทุนในการพิมพ์ 400,000 บาท โดยสถานเอกอัครราชทูตเป็นผู้ดำเนินการประมูลราคาและจ่ายเงินเอง นับเวลาจากที่แปลจบจนได้จัดพิมพ์เป็นเวลา 35 ปี ข้าพเจ้าได้อุทิศรายได้จากการจำหน่ายหนังสือทั้งหมด ให้แก่มูลนิธิยวาทลาล เนห์รู และมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งหมด หนังสือมีชื่อว่า โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาสิ), 2565)

เหตุการณ์ที่เนื่องต่อการถูกจำคือการแปลหนังสือจนแล้วเสร็จ ซึ่งก่อนจะได้รับการปล่อยตัว ด้วยศาลทหารพิพากษายกฟ้อง ด้วยเงื่อนไขของเวลาและหลักฐาน ดังนั้นเหตุการณ์ในส่วนนี้จึงนับเป็นเรื่องราวของพระสงฆ์อีกรูปที่ถูกจับกุมคุมขังด้วยคดีความทางโลก ท่ามกลางความผันผวนแปรปรวนของสภาพการเมืองทั้งในอาณาจักรและศาสนจักร แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาสิ) ถูกตั้งข้อหาในประเด็นการเมืองเป็นด้านหลัก ทั้งในขณะนั้นท่านก็ยอมรับการถูกจับกุม โดยไม่มีหนทางหลีกเลี่ยง ที่สำคัญดุลอำนาจทางการเมือง สังคม วัฒนธรรมของประเทศไทยยุค 2500 นั้น ยังไม่มีมวลชนอันทรงพลังมหาศาลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นจึงทำให้การถูกจับของท่านเป็นเหตุการณ์แต่ไม่ใช่ปรากฏการณ์ทางการเมือง

ความเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย

เมื่อกล่าวถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา รวมทั้งเป็นการสืบปณิธานล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ผู้สถาปนา ท่านได้เป็นส่วนหนึ่งของผู้สืบต่อจากบูรพาจารย์ โดยพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาสิ, 2465-2551) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงที่ใช้คำว่า พระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่าง พ.ศ.2529-2540 โดยเป็นยุคก่อนได้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย และมีคำนำหน้าสถาบันการศึกษาว่า มหาวิทยาลัย ดังนั้นบทบาทของท่านจึงถือว่าเป็นผู้ที่สืบต่อปณิธานเจตนารมณ์ของครูอาจารย์ ในช่วงเปลี่ยนผ่านการดำรง

ตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัย ร่วม 12 ปี ระหว่าง พ.ศ.2529-2540 บทบาทที่เด่นชัดเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการนำคนหนุ่มในเวลานั้น ทั้งในส่วนของพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) [เป็น พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.] พระมหาสุรพล สุจิริโต [เป็น รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม] พระมหาสมชัย กุศลจิตโต [เป็น พระราชปริยัติโมลี, รศ.ดร.] และอีกหลายท่าน ให้มาเป็นกลไกขับเคลื่อนจนกระทั่งขับเคลื่อนเกิดการได้มาซึ่งพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ.2540 ท่านจึงเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่าน ของสถาบันการศึกษาสงฆ์ก่อนการได้มาซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยเช่นกัน ตลอดอายุภาระงานของความเป็นอธิการบดี อาจมีทั้งความจริง ความขัดแย้ง และประสบการณ์ทางการบริหารของท่าน อาจเป็นทั้งความทรงจำสำหรับคนรุ่นหลัง ที่ท่านทำหน้าที่ส่งต่อและในเวลาเดียวกันก็ไม่ใช่ความทรงจำ ที่ควรค่าแก่การจดจำหรือทำให้ทรงจำ อันควรแก่การปฏิบัติแต่ประการใด

1. เป็นการบริหารเพื่อส่งต่อและสืบต่อให้กับอนุชน การจัดการศึกษาจึงตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ และขยายเครือข่ายไปยังวัดศรีสุदारาม เพื่อเป็นฐานสำหรับรองรับการบริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. การแสวงหาคณหนุ่มวัยทำงานที่พร้อมทำงานมาทำงานในหน่วยของมหาวิทยาลัย ที่จะให้งานประสบผลสำเร็จ หรือเปิดผลเชิงประจักษ์ตามกรอบการบริหาร
3. การเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ทำงาน จึงเป็นประหนึ่งการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งกลายเป็นความสำเร็จตามกรอบเวลาในช่วงเวลานั้นทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 4 การจัดพิธีหล่อรูปเหมือน และจัดสร้างอาคาร เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาสชาตีกาล 100 ปี พระราชรัตนโมลี (นคร เขมาปาลี) (ภาพหลักสูตรบัณฑิตศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ เมื่อ 29 มิถุนายน 2565)

ความเป็นจริงตามธรรมชาติ สุตท้ายของชีวิต

ในโอกาส 100 ปี ชาตกาลของท่าน การใช้ช่วงชีวิตของคนที่เกิด 100 ปีมาเป็นแบบอย่าง ของชีวิตท่านมาเป็นฐาน ต้นธาร หรือแบบในการก้าวเดิน ของวงการคณะสงฆ์ ซึ่งมีประเด็นน่าสนใจที่ว่า

1. ปรากฏการณ์ของการจับพระติดคุก ภายใต้กฎหมายพิเศษ ที่ฝ่ายนำทางการเมืองเข้ามาเป็นเครื่องมือในอดีต แต่ก็ยังคงเป็นปรากฏการณ์ของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน นับแต่พระพิมลธรรม พระมหานคร เขมปาลี พระมหาสวัสดิ์ โกวิท (เจ้าอาวาสวัดคลองครุ กทม.) พระมหามนัส พวงลำเจียก เป็นต้น รวมไปถึงในสมัยหลังทั้งพระพรหมสิทธิ (ธงชัย) พร้อมคณะพระภิกษุภายในวัดสระเกศอีกหลายรูป พระพรหมดิลก (เอื้อน) วัดสามพระยา และพระเลขาณูการ ทั้งหมดล้วนเกี่ยวเนื่องกับกฎหมาย กฎ กติกา ที่เป็นโทษมากกว่าเป็นคุณต่อคณะสงฆ์ ซึ่งประเด็นนี้จะต้องศึกษาและหาทางแก้ไขเพื่อให้ถูกต้อง การที่ให้อำนาจหรือดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการปฏิบัติต่อพระสงฆ์โดยขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ พอเกิดความผิดพลาด หรือจับสึกไปก่อน โดยไม่ได้มีการวินิจฉัยอย่างเป็นธรรม หรือถูกต้องตามครรลอง และระบบที่เหมาะสม ทำให้ค่าความเสียหายและโอกาสที่กระทบส่งผลเป็นความรุนแรงและเสียหายต่อพระสงฆ์ผู้ถูกระงับและภาพรวมของกิจการพระพุทธศาสนาตั้งปรากฏ จับพระสึกแล้วปล่อย แต่ทุกอย่างที่สร้างมาหรือโอกาสที่เสียไปมลายหายไปกับการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาด

2. บทบาทและการดำเนินชีวิตของท่านพระมหานคร เขมปาลี นัยหนึ่งจะยังเป็นแบบอย่างของการต่อสู้สำหรับอนุชนรุ่นต่อไป และอีกนัยหนึ่งจะยังเป็นการนำเหตุการณ์วิกฤติมาเป็นชุดความรู้ พร้อมหาทางป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้นอีก

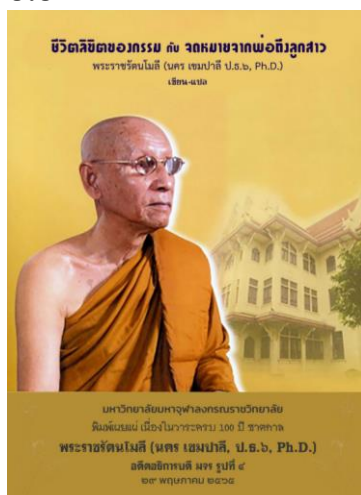
3. ทางสู้ในชีวิตของท่านเปลี่ยนวิกฤติมาเป็นโอกาส จากติดคุก ก็เปลี่ยนความสรว้อยเศร้ามาเป็นการทำงาน ทำงานอย่างไม่รู้เหนื่อย ผ่านการแปลวรรณกรรม จนกระทั่งกลายเป็นมรดกของท่าน การแปล และเขียน จึงเป็นเครื่องมือ รอคอยเวลากลับคืนสู่อิสราภาพ ใช้วิกฤติ มาเป็นโอกาสในการสร้างงาน ปรากฏเป็นผลงานทางวิชาการที่ควรค่าแก่การจดจำ

4. หลังออกมาจากคุก กลับมาเป็นพระ และเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย การที่ไม่ติดต่อกับอำนาจ เปิดโอกาส สร้างคน และสนับสนุน จนกระทั่งเกิดพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย มิ่งบระมาณ และเป็นมหาวิทยาลัยภายใต้พระราชบัญญัติ ซึ่งทำให้กลายมาเป็นกลไกสำคัญของมหาวิทยาลัย ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศาสนาและคนในสังคมประเทศชาตินี้ และถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนและหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง

5. การเป็นผู้ไม่สยบยอมต่อชะตากรรม คุณก็กั๊กท่าน แต่ไม่สามารถกั๊กจิตใจวิญญาณเสรีและการเรียนรู้ได้ การแปลหนังสือจึงเป็นทางสู้ รอเวลาอย่างไม่สิ้นหวัง ดังนั้น

การติดคุกอยู่หลายปี จนกระทั่งออกมาเริ่มชีวิตนักบวชที่นอกกำแพงคุกอีกครั้ง ประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่าคุณไม่สามารถชิงอิสรภาพทางจิตวิญญาณได้ วรรณกรรมที่แปล จึงเป็น ประหนึ่งบันทึกชีวิต ทางเดิน และทางสู่ของชีวิตท่านด้วย แม้ท่านจะมรณภาพ และมีชา ตกาลครบ 100 ปีแล้ว แต่สิ่งที่เป็นหลักยึดและแบบอย่างคือทางสู่ที่จะเป็นแบบอย่างแก่ อนุชนรุ่นต่อไป

พระชาเร็นโมลี
(นร. เขมปาลี ป.บ.บ., Ph.D.)
พระมหาเถร ผู้เป็นปูชนียบุคคล แห่งวงการศึกษามหาล้านนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิเศษเชียงใหม่ เนื่องในวาระครบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
พระชาเร็นโมลี (นร. เขมปาลี, ป.บ.บ., Ph.D.)
อัครสังฆราช นร. รูปที่ ๔
๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ภาพที่ 5 หนังสือชีวลิขิตกรรม บันทึกถึงอดีตชีวิตประวัติเกี่ยวกับการถูกจำของเจ้าคุณนร เขมปาลี (พระชาเร็นโมลี (นร. เขมปาลี), 2565)

บทสรุป

การเขียนถึงท่านในมิติของพระสงฆ์กับการเมือง มหาวิทยาลัยกับพัฒนาการที่ถูก ส่งต่อมาในยุคสมัยของท่าน เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาส 100 ปีชาตกาล หรือถ้ายังไม่ตายก็ เรียกว่าเป็นคนมีอายุ 100 ปี ก็คงไม่ผิดเสียทีเดียว แต่สาระสำคัญของการนำเสนอต้องการ บอกว่า 100 ปี ของท่านได้สะท้อนเหตุการณ์ระหว่างทางของอดีตได้เป็นอย่างดีว่า นี่คือ เหตุการณ์ที่ควรค่าแก่การจดจำ ท่านเป็นพระสงฆ์กับการต่อสู้ทางการเมืองภายใต้แนวคิด ว่าด้วยลัทธิหรือแนวคิดในเรื่องความเป็นลัทธิทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่ง ปัจจุบัน ท่านจึงเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ถูกเหตุการณ์ทางการเมือง ลัทธิ ความเชื่อ ส่งผล ให้เกิดการกระทำอันเป็นผลของการเมืองจนทำให้ต้องติดคุก ติดตารางเป็นเวลาหลายปี นัยหนึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อีกนัยหนึ่งเป็นเงื่อนไขของการต่อสู้ในฐานะนักการการ ศาสนาที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำด้วยเหตุผลของการเมืองในช่วงเวลานั้น บทความนี้ขอใช้เป็น อนุสติ 100 ปี ชาตกาลของท่านด้วยจิตคารวะ

ภาพที่ 6 รูปปั้นเทวองค์จริงภายในอาคารพระราชาธิบดีโมลี (นคร เขมปาลี) อนุสรณ์ชาตกาล 100 ปี ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา (ภาพ หลักรัฐธรรมนูญศึกษาศาภาวิชาการรัฐศาสตร์, 2565)

เอกสารอ้างอิง

- พระราชาธิบดีโมลี (นคร เขมปาลี). (2541). *โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล = Glimpses of world history*. กรุงเทพฯ: สภาเพื่อความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย อินเดียและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). *จดหมายจากพ่อถึงลูกสาว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- _____. (2565). *ชีวิตลิขิตของกรรม*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปราชต์ บุณปาน. (2559). *พระสงฆ์-ประชาธิปไตย-เรือนจำ*. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_181306
- Jawaharlal, N. (1934). *Glimpses of World History*. Penguin Books India.
- _____. (2004). *Letters from a Father to His Daughter* (4th ed). Haryana: Puffin Books.